

כתיבה ועריכה: מאיר אביטן

ראש של כבש

נוטלים את ראש הכבש

הנהוגים לקיים את הסדר לפני ברכת המוציא יברכו לפני אכילת הראש "שהכול נהיה בדברו", ואם אכלו בראשונה את הדגים אין צורך לברך שהכול יאמרו את הבקשה בלבד.

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהִכַּל נִהְיָ בְּדַבְּרוֹ.

לאחר האכילה אומרים בקשה זו:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁנֵהִיָּה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב. וְתִזְכֹּר לָנוּ עֲקֵדְתוֹ וְאִילוֹ שֶׁל יִצְחָק אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם, בֶּן אֲבָרְהָם אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם.

בקשה אישית:

כל אחד וכל אחת יכולים להוסיף את שאיפותיהם לרצות להיות לראש ולא לזנב בתחום הלימודים, העיסוקים ועוד.

ראש של דג מסמל את הרצון שלנו להיות לראש ולא לזנב. אנו שואפים בעצמנו לקבוע את מהות החיים שלנו, ולא לאפשר לחיים לזרום מבלי שליטה עליהם. אנחנו רוצים לדעת בשביל מה ניתנו לנו החיים. למען איזו מטרה אנחנו קיימים ופועלים? וכן, כיצד הופכים אותם למועילים ומשמעותיים עבורנו? זהו ההבדל בין להיות ראש או להיות זנב.

1 תקופת הגאונים: סוף המאה השישית ועד אמצע המאה האחת-עשרה. הגאונים עסקו בפירוש התלמוד והתמקדו בהנחלתו לעם כך שישפיע על כל תחומי החיים. הגאונים היו הסמכות ההלכתית העליונה בעם ישראל.

המאכל:

ראש של איל או כבש (אך לא ראש של עז), ויש נוהגים לאכול ראש של דג. "שנהיה לראש ולא לזנב", מנהג מתקופת הגאונים¹ בזיקה לפסוק: "וַיִּתְּנָהּ ה' לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב, וְהָיִיתָ רֵק לְמַעַלָּה וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה..." (דברים כ"ח, ו"ג) בערב תחילתה של השנה אנו מתפללים ומקווים שעם ישראל יחזור למעמדו להיות לראש.

הטעם לאכילת ראש של איל או כבש:

מקור מנהג זה יסודו בתשובתו של הגאון רבי נטרונאי², שנשאל מדוע נוהגים לקחת דווקא ראש. הוא הסביר שהראש הוא ראש לכל האיברים, כפי שראש השנה הוא ראש לכל השנה. על כן אוכלים ראש של כבש או דג ואומרים "שנהיה לראש ולא לזנב".

בעל הטורים³ כתב שיאכלו דווקא ראש של איל, זכר לאילו של יצחק. עקידת יצחק אירעה, לפי המסורת, בראש השנה, ואזכורה ביום זה אמור לעורר את רחמי ה' עלינו, בהדגישה את המסירות של אברהם אבינו לאל ואת נכונותו להקרבה, שנמנעה רק בשל המרת הקורבן באיל (כבש). וכך פסק רבי יוסף קארו בספרו שולחן ערוך⁴ שעדיף לאכול ראש של איל מאשר ראש כבש. על כן הבקשה תהיה: "שנהיה לראש ולא לזנב ותזכור לנו עקדתו ואילו של יצחק אבינו עליו השלום בן אברהם אבינו עליו השלום".

פוסקים אחרים קבעו שאם אין ראש כבש או ראש איל, אפשר לאכול ראש של כל בעל חיים שהוא. ורבים נהגו לאכול ראש דג, ראו לעיל סימן דגים.

הידעת?

עקידת יצחק נחשבת במסורת היהודית למופת של מסירות נפש ושל אמונה באלוהים, ולניסיון הקשה ביותר מבין עשרה ניסיונות שנתנסה אברהם על ידי הא-ל, ועמד בהם.

במסורת הפרשנית הועלו מספר סיבות לדרישת ה' מאברהם. אחת הדעות הייתה לבחון את האמונה של אברהם בא-להים את גדלותו של אברהם לעומת שאר בני האדם.

פירוש אחר מציין שהמטרה הייתה לדחות כל סוג של קורבן אדם אצל עם ישראל, משום שמנהג זה היה רווח אצל עמים אחרים, כמו פולחני מולך ובעל. וישנם עוד טעמים רבים.

² **רב נטרונאי:** אחד מגאוני ישיבת סורא (853-858), ישיבת סורא הייתה אחת משתי הישיבות הגדולות בבבל, מתחילת תקופת האמוראים ועד לסוף ימי הגאונים. רב נטרונאי היה קשור עם יהודי התפוצות, בעיקר עם יהודי ספרד.

³ **בעל הטורים:** רבנו יעקב בן אשר (1269-1343), פוסק הלכה, מכונה בשם "בעל הטורים" על שם ספר ההלכה שכתב, "ארבעה טורים".

⁴ **שולחן ערוך:** ספר הלכה שנכתב על ידי רבי יוסף קארו בצפת בשנת 1563. השולחן ערוך נחשב כאחד הספרים החשובים בעולם ההלכה היהודי.